

УДК 658.16

Бричко А.М.

*кандидат економічних наук, старший викладач
Сумського національного аграрного університету***ЕКОНОМІЧНЕ ОЗДОРОВЛЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВ****THE ECONOMIC RECOVERY OF THE AGRICULTURAL ENTERPRISES****АНОТАЦІЯ**

У статті визначено поняття економічного оздоровлення, етапи економічного оздоровлення сільськогосподарських підприємств. Розглянуто основні інструменти оздоровлення. Розроблено рекомендації щодо реалізації заходів з оздоровлення сільськогосподарських підприємств шляхом усунення неплатоспроможності, відновлення фінансової стійкості, забезпечення фінансової рівноваги протягом тривалого періоду.

Ключові слова: сільськогосподарські підприємства, зборгованість, економічне оздоровлення, фінансове оздоровлення, реструктуризація, банкрутство, фінансова рівновага.

АННОТАЦИЯ

В статье определено понятие экономического оздоровления, этапы экономического оздоровления сельскохозяйственных предприятий. Рассмотрены основные инструменты оздоровления. Разработаны рекомендации по реализации мероприятий по оздоровлению сельскохозяйственных предприятий путем устранения неплатежеспособности, восстановления финансовой устойчивости, обеспечения финансового равновесия в течение длительного периода.

Ключевые слова: сельскохозяйственные предприятия, задолженность, экономическое оздоровление, финансовое оздоровление, реструктуризация, банкротство, финансовое равновесие.

ANNOTATION

The article analyzes the concept of economic recovery, the stages of economic recovery of agricultural enterprises. Considered the main instruments of recovery. Developed recommendations for implementation of measures to improve agricultural enterprises by addressing insolvency, restoring financial stability, ensuring financial balance for a long period.

Keywords: agricultural enterprises, debt, economic recovery, financial recovery, restructuring, bankruptcy, financial balance.

Постановка проблеми. Ринкова трансформація економіки і відкриття вітчизняного ринку для сільськогосподарських товарів зарубіжних виробників, диспаритет цін на сільськогосподарську продукцію поставили сільськогосподарські підприємства в складне фінансове становище, що стало основною причиною зростання їх неплатоспроможності. Сучасний стан розвитку сільськогосподарських підприємств відрізняється зміною кон'юнктури ринку, тому постійно зростає роль держави в управлінні глобальними економічними процесами, а саме у здійсненні оздоровчих процесів сільськогосподарського виробництва. Отже, проблема подолання кризи діяльності сільськогосподарських підприємств в умовах розвитку національної економіки та інструменти їх економічного оздоровлення є актуальними сьогодні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Спектрам поглядів на різні аспекти оцінки економічної спроможності підприємства були

присвячені праці вчених-дослідників, серед яких: В. Байцим, М. Батьківський, І. Булава, О. Вискребець, Н. Жиліна, Т. Кастуєв, А. Коновалова, О. Лізунова, В. Нагайчук, А. Маремуков, К. Мінгалієв та ін. Вищеназвана тематика дослідження є важливою для розвитку сільськогосподарських підприємств України, тому потребує подальшого вивчення. Проблема оцінки стану сільськогосподарського підприємства, а також розвитку та вдосконалення інструментів економічного оздоровлення підприємства досліджена недостатньо.

Мета статті полягає у визначенні поняття та інструментів економічного оздоровлення сільськогосподарського підприємства. Методами дослідження були такі: абстрактно-логічний, розрахунково-конструктивний, монографічний економіко-статистичний тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аграрний сектор має певну специфіку та характеризується такими особливостями сільськогосподарського виробництва: залежністю від зовнішніх джерел фінансування, зумовленою часовим проміжком між надходженням виручки від реалізації продукції та витратами на виробництво сільськогосподарської продукції впродовж року; недостатністю власних джерел фінансування у зв'язку з іммобілізацією фінансових ресурсів, спрямованих на створення сезонних понаднормативних виробничих запасів, необхідних для забезпечення процесу виробництва; прямою залежністю формування фінансових результатів від природно-кліматичних умов; обмеженим доступом до кредитних ресурсів на ринку кредитних послуг за умов кризових явищ та кредитної рестрикції [1, с. 144–150].

Сьогодні практично немає жодного сільськогосподарського підприємства, яке так чи інакше не зазнало на собі впливу кризових явищ, економічних та фінансових труднощів, які згодом можуть привести до банкрутства. Орієнтування на ліквідацію таких підприємств, що не змоги адаптуватись до постійно змінних умов економічної діяльності, може зруйнувати економічний потенціал і підірвати матеріальні передумови майбутнього розвитку.

Щоб уникнути ризику примусового банкрутства, деякі економісти пропонують вводити заходи антикризового управління тільки тоді, коли перспектива банкрутства сільськогосподарського підприємства стає реальною

і його треба виводити з кризового стану. При цьому спеціалісти нерідко ігнорують діагностику фінансового стану підприємства для запобігання банкрутству, що робить антикризове управління одностороннім і не вирішує основного завдання – стабільного функціонування сільськогосподарського підприємства. Особливо хотілося б підкреслити важливу роль управлінських факторів, таких як слабкий фінансовий і виробничий менеджмент у сільськогосподарських підприємствах. Найчастіше саме із цієї причини створюється несприятлива ситуація на підприємстві.

Що розуміємо під економічним оздоровленням? Це комплекс заходів, що спрямовані на виведення підприємства з кризового стану, відновлення стабільності в його роботі, потенційне розширення виробництва, загальне підвищення ефективності фінансового менеджменту та маркетингу. При цьому участь держави та адміністрації підприємства в здійсненні всіх процесів є взаємопов'язаною та рівнозначною. У 2015 р. в Україні нараховувалось 88,4% прибуткових сільськогосподарських підприємств, що на 4,2% більше, ніж у 2014 р. Можемо зазначити, що в 2015 р. тільки 11,6% сільськогосподарських підприємств потребують введення певних заходів, що стосуються їх економічного оздоровлення [7].

Економічне оздоровлення може проводитись за двома напрямками: за рахунок внутрішніх резервів діяльності підприємства та за рахунок зовнішньої допомоги (зазвичай набуває форми санації). Вагому роль у здійсненні процесів санації сільськогосподарського підприємства відіграють менеджери, оскільки будь-які зміни зовнішнього середовища можуть бути розцінені на користь діяльності підприємства або ж навпаки. А останнє залежить тільки від кваліфікованості та професіоналізму спеціалістів конкретного суб'єкта господарювання.

Під час розгляду питань економічного оздоровлення окрему увагу приділяють фінансовому оздоровленню. Серед фінансових інструментів, що приймають участь у фінансовому оздоровленні сільськогосподарського підприємства, необхідно звернути увагу на сферу оподаткування. Податками є обов'язкові безоплатні платежі (внески), встановлені законодавством і здійснювані платником у певному розмірі і в певний термін, спрямовані на задоволення загальнодержавних потреб чи галузей економічної сфери [2, с. 34–38]. Також ефективний податковий механізм може призвести до стимулювання розвитку виробничої та ділової активності сільськогосподарських підприємств.

Підхід до фінансового оздоровлення через систему антикризового управління означає, що воно повинне не тільки випереджати та запобігати неплатоспроможності і неспроможності підприємства, а в стратегічному плані – забезпечувати підприємству таку конкурентну перевагу впродовж тривалого часу, а й дасть змогу виробляти необхідну продукцію й отримувати прибуток, якого буде достатньо для оплати всіх його зобов'язань [3, с. 80].

Процес економічного оздоровлення здійснюється в декілька етапів: аналіз господарської діяльності підприємства; визначення проблемних зон; розроблення методичного забезпечення оздоровлення підприємства; усунення неплатоспроможності підприємства; відновлення фінансової стійкості підприємства та відновлення економічної спроможності (рівноваги). Здійснення поетапного оздоровлення сільськогосподарських підприємств сприяє покращенню їх фінансового стану, протидіє кризовим ситуаціям, нарощує обсяги виробництва та реалізації конкурентоздатної продукції, обмежує ввезення імпортованих продуктів харчування, що в підсумку забезпечить продовольчу безпеку країни. Повна стабілізація у фінансовій сфері досягається тоді, коли підприємство забезпечує стабільне зниження вартості капіталу та підвищення ринкової вартості.

Будь-яка процедура економічного або адміністративного оздоровлення має на меті розробку єдиної стратегії розвитку, що включає в себе складники профілактики та санації. Нормативно-правові документи, що мають протекційне, реанімаційне, інвестиційне значення у сфері реструктуризації та оздоровлення сільськогосподарських підприємств в Україні, – закони, укази Президента України, постанови, накази тощо [4, с. 245–249]. Правова нестабільність в аграрному секторі економіки стає фактором несправедливої конкуренції сільськогосподарської продукції на ринку. Практика виконання положень законодавчої бази показала досить високу ефективність підвищення платоспроможності сільськогосподарських підприємств.

Розроблена стратегія економічного оздоровлення сільськогосподарського підприємства повинна забезпечувати необхідні темпи виробничого розвитку, що сприяють його виживанню та зниженню загрози банкрутства підприємства. Тобто стратегічний механізм економічного оздоровлення представляє собою наступальну стратегію фінансового розвитку.

Внутрішні стратегічні механізми фінансового оздоровлення підприємства реалізуються найчастіше за допомогою інвестиційних програм. Головним завданням інвестиційної програми фінансового оздоровлення є залучення фінансових ресурсів під інвестиційні проекти. Їх реалізація сприятиме виходу підприємства з фінансової кризи. Важливу роль у процесі розробки інвестиційної програми фінансового оздоровлення та розвитку кризового сільськогосподарського підприємства відіграє аналіз майбутніх грошових потоків, що виникають у результаті здійснення капітальних вкладень. Під час формування інвестиційної програми фінансового оздоровлення та розвитку підприємства необхідно оцінювати грошові потоки по тимчасових періодах, тобто розробити графік реалізації програми за термінами й обсягами робіт із розвитком за місяцями, кварталами і

роками. Також вимагається провести аналіз ризику очікуваних грошових потоків [6, с. 76].

Основними інструментами здійснення оздоровлення на сільськогосподарських підприємствах є такі: державне регулювання фінансової діяльності, страхування ризиків, кредитування, заставні операції та іпотека, контроль та аудит, фінансова оренда, інструменти, пов'язані з реорганізацією підприємства та процесу управління, інструменти, які сприяють зростанню грошових надходжень підприємства, підвищенню ефективності управління та організації діяльності, зниженню собівартості продукції, приросту власного капіталу і скороченню його вибуття, росту позитивного грошового потоку і скороченню об'єму негативного, збільшенню виручки та прискоренню оборотності запасів і засобів у розрахунках, збільшенню фінансово-інвестиційних ресурсів та підвищенню їх ефективності.

Для здійснення ефективного економічного оздоровлення пропонується застосовувати такі заходи:

- удосконалювати методiku оцінки фінансового стану потенційного учасника програми оздоровлення шляхом додавання показників, що характеризують загальну ефективність економічної діяльності боржника та його ділову активність;

- під час визначення нормативних коефіцієнтів, що розраховуються для включення боржників до групи з фінансово нестійким положенням, необхідно враховувати особливості фінансового менеджменту в сільському господарстві;

- активніше залучати, крім реструктуризації, й інші методи економічного оздоровлення неспроможних сільськогосподарських підприємств із метою запобігання банкрутству боржника: інвестиційний податковий кредит; реструктуризацію виробництва в тому числі за рахунок об'єднання економічно-слабких виробництв або поглинання боржника більш потужним виробництвом тощо.

Висновки. Таким чином, застосування заходів економічного оздоровлення у вигляді реструктуризації заборгованості позитивно впливає на результати діяльності сільськогосподарських підприємств. Необхідно звертати увагу на інші процедури, оскільки підприємств, які припиняють своє існування, досить велика кількість. Отже, в умовах, що склались, головним завданням є утримання досягнутих результатів у розвитку сільськогосподарського виробництва.

Перспективою подальших наукових досліджень є визначення напрямів удосконалення механізму економічного оздоровлення сільськогосподарських підприємств в Україні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Байцим В. Напрями зниження рівня збитковості українських підприємств / В. Байцим // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. – 2014. – № 4. – С. 144–150.
2. Жилина Н.Н. Развитие подходов к финансовому оздоровлению предприятий / Н.Н. Жилина // Экономика и управление: проблемы, решения. – 2012. – № 5. – С. 34–38.
3. Батьковский М.А. Управление финансовым оздоровлением предприятия в условиях экономического кризиса / М.А. Батьковский, И.К. Булава, К.Н. Мингалиев // Менеджмент в России и за рубежом. – 2010. – № 1. – С. 79–85.
4. Нагайчук В.В. Управління грошовими потоками підприємства / В.В. Нагайчук // Вісник соціально-економічних досліджень. – Одеса : ОНЕУ, 2014. – № 1(52). – С. 245–249.
5. Кастуев Т.Х. Некоторые меры по стабилизации финансового состояния и оздоровления предприятий АПК РСО-Алания / Т.Х. Кастуев, А.А. Маремуков // Известия Горского государственного аграрного университета. – 2012. – № 1–2. – Т. 49. – С. 328–332.
6. Лизунова О.М. Управління проблемами покращення фінансового стану підприємства / О.М. Лизунова, О.В. Вискребець, А.О. Коновалова // Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону. – 2011. – № 2. – С. 74–77.
7. Офіційний сайт Державного комітету статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.